

Teun Voeten, antropoloog en fotograaf

Op BredaPhoto hoorde hij met zijn serie *Narco Estado* tot de interessantste exposanten in het Chassé Park. Een gesprek met Teun Voeten, antropoloog en fotograaf te Brussel.

Niet veel meer dan een kwartiertje lopen vanaf Bruxelles Central kun je in de wijk Molenbeek een beetje in Marokko wanen. Hier bewoont Teun Voeten een ruim en licht appartement in een voormalig bedrijfsgebouw. Tevoren had hij al gewaar-schuld dat hij maar één uur de tijd zou hebben omdat hij vreselijk last had van een jetlag na een vlucht uit New York en bovendien nog met een deadline zat voor een artikel. Kortom, we moeten snel ter zake komen.

De vraag 'Hoe wordt een antropoloog fotograaf?' levert een valse start op. Want het blijkt juist andersom te zijn gegaan. "Ik ben begonnen met fotografie maar omdat ik dat op een gegeven moment een beetje leeg vond, ben ik gaan studeren. Bij mijn oom Sybolt Voeten, architectuurfotograaf in Breda, heb ik het vak geleerd. Ik doe nog steeds veel aan architectuurfotografie maar mensen vind ik iets interessanter dan gebouwen". Hij lacht om zijn eigen understatement. Voor de duidelijkheid: als fotograaf is hij dus autodidact. Zonder zich daarvoor op de borst te slaan. Verre van. In 1991 afgestudeerd als cultureel antropoloog verkaste Voeten naar België - 'Nederland is een vervelend land' - en

Omslag van
'Narco Estado'.

stortte zich als schrijvend fotojournalist in de wereldpolitiek. "Het was de tijd van de revolutie in Roemenië, de verkiezingen in Nicaragua en kort erna brak de oorlog uit in Joegoslavië. Dan is het niet meer dan normaal dat je naar zo'n land gaat waar je leeftijdgenoten afgeslacht worden. Ik fotografeerde en schreef voor diverse bladen en kranten, ja dat kon toen nog, het waren goede tijden. Ik ben ook nog in Rwanda en Haiti geweest maar op een gegeven moment wilde ik een iets langduriger project."

Tunnelmensen

Hij vertrok naar New York om zich te gaan verdiepen in de problematiek van daklozen die ondergronds leefden in de tunnels van de subway.

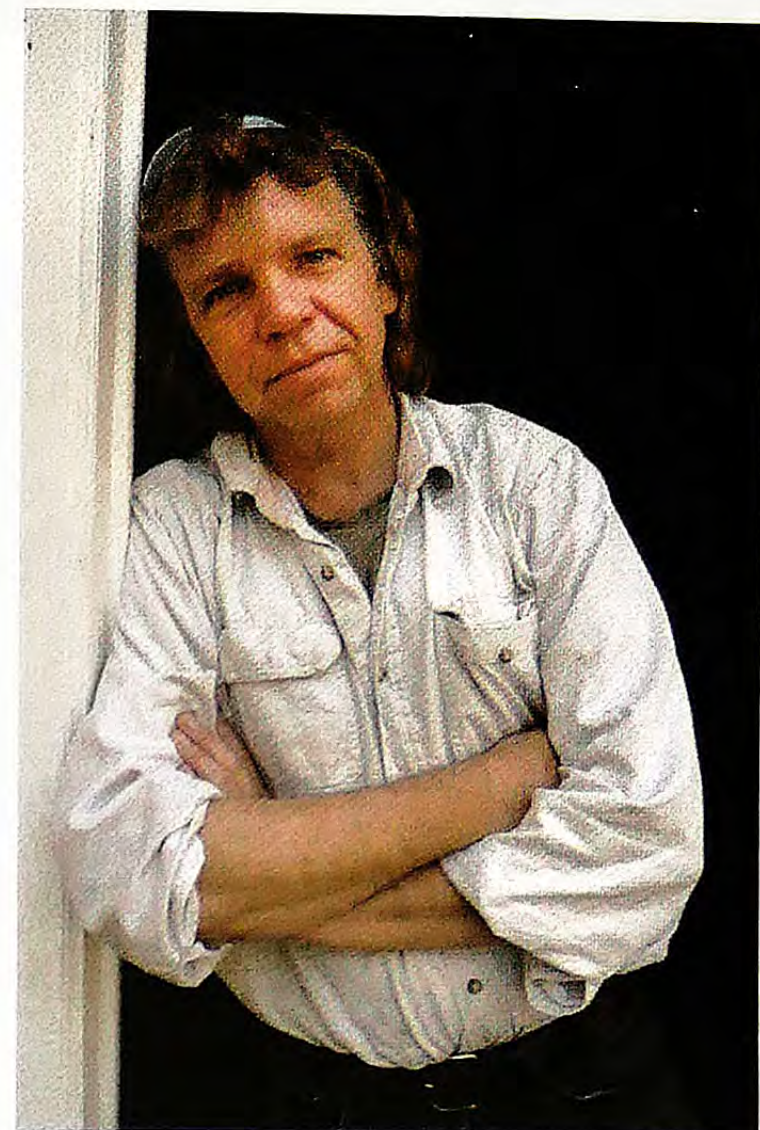
"Ik heb vijf maanden tussen de daklozen geleefd, eerst een tijd in de winter, daarna in de daarop volgende zomer. Het was steeds vier dagen onder de grond en dan een dag eruit, naar mijn eigen appartement. Ik werk het beste als ik af en toe even afstand kan nemen."

Het antropologisch project resulteerde in het boek 'Tunnelmensen' dat in 1996 uitkwam. In 2010 verscheen de geactualiseerde Amerikaanse editie. Hij laat beide boeken zien. Geen fotoboeken, want foto's vormen slechts een bescheiden katern middenin. In de laatste versie staat ook een meer recente foto van de voormalige dakloze Bernard, met wie Voeten bevriend is geraakt. "Ik heb vorig week nog met hem geluncht. Al die tunnelmensen van toen hebben vervangende woonruimte gekregen. Bernard werkt tegenwoordig als *security guard*."

Hachelijk avontuur

De fotojournalistiek bleef lokken. In 1998 ging Voeten naar Sierra Leone om de daar uitgebroken burgeroorlog te verslaan. Het had niet veel gescheeld of hij had het met de dood moeten bekopen. "Ik ben bijna geëxecuteerd door rebellen en heb me twee weken schuil moeten houden in de bush voordat ik het land uitkon", vat hij uiterst summier samen.

Het hachelijke avontuur vormt het eerste deel van zijn boek 'How de Body' dat hij schreef over de burgeroorlog in het West-Afrikaanse land. Lachend geeft hij uitleg over de vreemd klinkende titel. "Als daar mensen elkaar tegen komen is het: 'How de body?'; wat betekent: 'Hoe gaat het met je?' En dan moet je zeggen: 'The body is

Teun Voeten. Foto © Joep Eijkens.

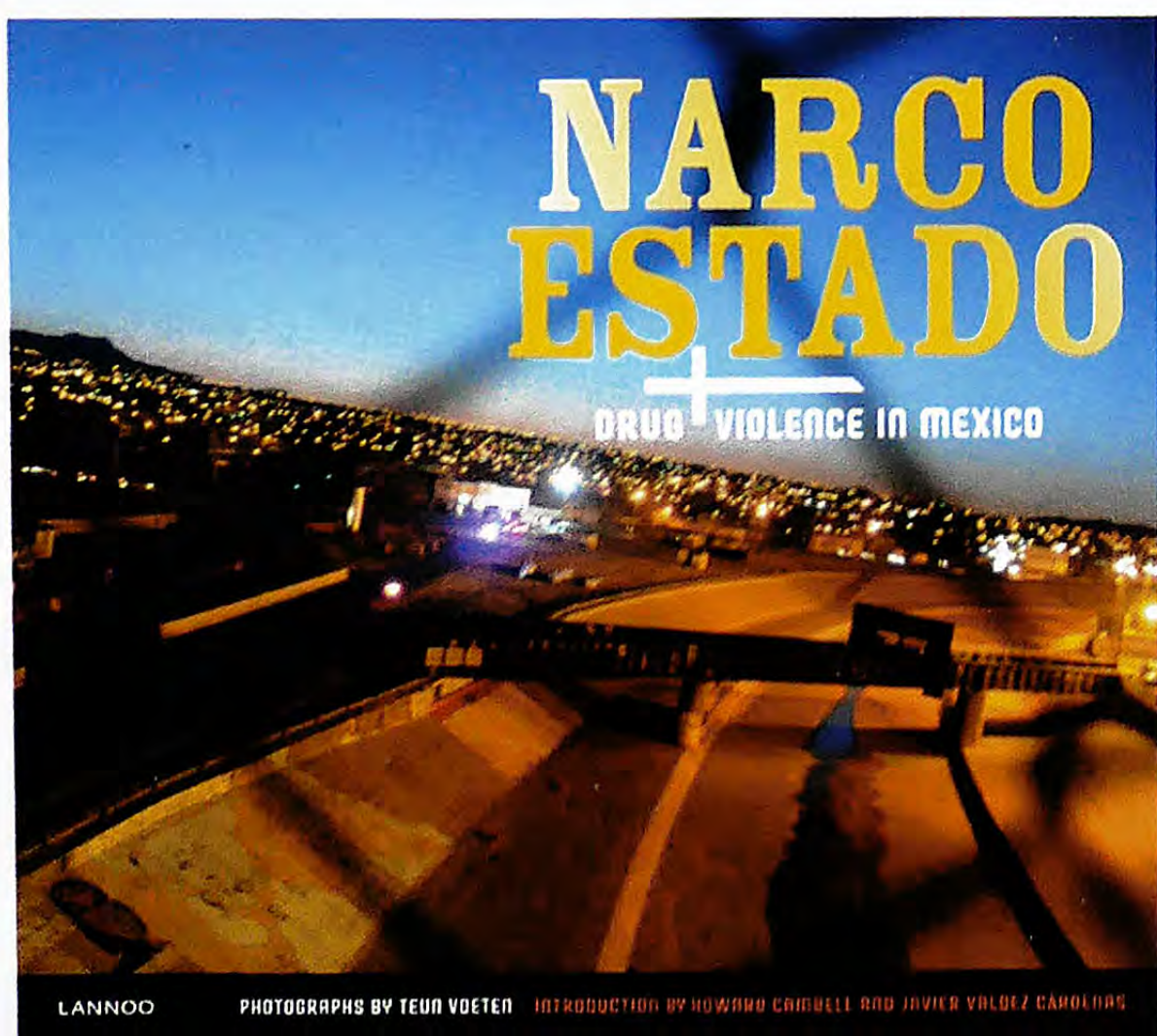
finefine." Een toepasselijke titel dus gezien de redding van zijn vege lijf. Een kleine opdracht van de hulporganisatie 'Caritas' daargelaten, was Voeten op eigen initiatief naar Sierra Leone gegaan. "Ik ga altijd op eigen initiatief ergens heen en probeer er dan opdrachten bij te vinden." *Lukt dat altijd?*

"Vroeger lukte dat vrij redelijk. Ik heb nog nooit een reis gemaakt die me geld kost. Maar vroeger verdiende ik eraan terwijl je tegenwoordig al blij mag zijn met een kleine winst. Je hebt gewoon minder bladen die je verhalen en foto's plaatsen en die bladen betalen dan ook nog eens minder." Daarbij komt dat er ook méér fotografen in dezelfde vijver vissen, erkent hij. "Er is ook minder interesse in diepgaande onderwerpen. Zeker in Nederland, Nederland is erg op zichzelf."

Hij publiceert onder meer in Vrij Nederland, de Volkskrant, De Morgen en De Standaard. Maar ook in bladen als Vanity Fair, National Geographic en Frankfurter Allgemeine Zeitung. "Je kunt dit vak alleen doen als je internationaal werkt."

Ben je na Sierra Leone voorzichtiger geworden?

"Het eerste half jaar heb ik het rustig aangedaan. Maar daarna ben ik weer verder gegaan met mijn vak. Een hond die door een auto wordt aangereiden, gaat toch ook weer de straat op?" Desalniettemin is hij voorzichtiger geworden. "De afgelopen anderhalf jaar heb ik vier collega's verloren, fotografen die ik goed kende. Omgekomen in Syrië en Libië. Vier, dat is evenveel

Juárez, maart 2010.
Politie bezig met onderzoek naar de zoveelste moordaanslag.
Foto's © Teun Voeten.

als alle omgekomen collega's in de twintig jaar daarvoor."

Barbaars geweld

Voorzichtiger geworden of niet, zijn meest recente boek 'Narco Estado' laat zien dat Voeten nog altijd riskante onderwerpen aanpakt. 'Drugsgeweld in Mexico' luidt vertaald de ondertitel van het Engelstalige boek. En wie maar even het nieuws bijhoudt, kent de verhalen over drugsbendes die de meest schrikrijke, barbaarse methoden kiezen om hun tegenstanders te doden in hun strijd om geld en macht.

Waarbij het niet uitmaakt of het om leden van andere bendes gaat of om onschuldige burgers.

Zoals ook in gewone oorlogen vallen juist de meeste slachtoffers onder arme mensen. En het gaat hier om ongelooflijk grote aantallen. Alleen al in de Mexicaanse grensstad Ciudad Juárez werden in 2010 officieel 3111 mensen vermoord. Voeten noemt dat aantal aan het begin van zijn boek bij een indringende spread van 27 verschillende voorpagina's van dezelfde lokale krant met de ene na de andere foto van neergemaakte slachtoffers.

'Narco Estado' is na 'A ticket to' (1991) Voetens tweede fotoboek want vormden foto's in zijn boeken over Sierra Leone en de New Yorkse tunnels een bescheiden illustratie, nu zijn de rollen omgedraaid en staat de fotografie weer centraal. Of om het anders te formuleren: los van Voetens voorwoord en inleidende teksten van Amerikaans/Mexicaanse auteurs, wordt het verhaal verteld met foto's en korte bijschriften. Een afschuwelijk verhaal, al straalt dat van de meeste foto's niet direct af.

Conflictfotografie

Voeten komt al sinds de jaren negentig regelmatig in Latijns Amerika en maakte er ondermeer reportages over de drugsoorlog in Colombia en jeugdbendes in Honduras. "Een jaar of vier geleden hoorde ik dat Ciudad Juárez de gevaarlijkste stad ter wereld was. Dat maakte me nieuwsgierig. Via een vriendin kwam ik in contact met twee Mexicanen, een journalist en een mensenrechtenactivist. Via hen heb ik weer andere mensen leren kennen die me de weg gewezen hebben."

"Ik ben van 2009 tot afgelopen voorjaar 10 à 12 keer daar geweest, steeds voor een week of twee, drie. Nee, niet langer want ik heb een zoon die ik elke maand zie. Bovendien, als je jezelf een deadline stelt, werk je gericht en ik heb ook andere dingen te doen."

Voeten is regelmatig met de politie op stap geweest om te kunnen fotograferen, bijvoorbeeld naar een plek waar net iemand vermoord was of naar een bordeel waar een inval werd gedaan. "Ik ben veel

November 2009. Tussen Patzcuaro en Uruapan vernietigt het leger twee laboratoria waar jaarlijks tonnen van de uiterst verslavende drug 'crystal meth' werden geproduceerd.

opgetrokken met lokale autoriteiten, politiemensen en journalisten", zegt hij. "Maar toen de autoriteiten het niet meer toestonden, ben ik meer op pad gegaan met mijn chauffeur/fixer of alleen. Riskant? Och, ik heb ervaring in conflictfotografie, je krijgt er een bepaalde handigheid in."

Hij lijkt zich meer zorgen te maken over de Mexicanen die lijden onder angst en geweld. "Het is een verontrustende ontwikkeling dat een beschaafd land als Mexico in zo'n barbarij wegzakt. Ik heb veel meegemaakt in andere landen maar wat hier gebeurt, is het ergste: de wreedheid, het sadisme, de perversiteit waarmee mensen afgeslacht worden, de straffeloosheid... want de daders worden zelden opgepakt." Echt bedreigd heeft hij zich eigenlijk nooit gevoeld. "Wel dat ik in situaties kwam waarbij ik dacht: hier is het niet pluis, hier moet ik vertrekken. In het algemeen ben ik voorzichtig te werk gegaan. Een mensenleven is daar niet zoveel waard."

Nikon D 300

Voeten werkt met een Nikon D 300 en een eenvoudige zoomlens. Beter materiaal is niet aan hem besteed. Techniek interesseert hem sowieso niet. "Mijn camera is technisch goed, meer hoeft ik er niet van te weten." Lachend: "Ik kreeg dit jaar te horen dat ik op RAW moest schieten. Dat zeiden de organisatoren van BredaPhoto. Nou, je hebt gezien dat je ook met jpeg hele mooie vergrotingen kunt maken."

Op de vraag hoeveel foto's hij in Mexico gemaakt heeft, vertelt Voeten eerst dat hij 'uit de zwart-wit tijd' komt. "Ik kwam dan na drie weken met 25 à 30 films terug. Ja,

je lette wel op om niet teveel te maken, want je moest het allemaal zelf ontwikkelen. Nu schiet je twee, drie keer zoveel. En ik heb een hekel aan *editen*, dus je probeert het te beperken. In Mexico zal ik zo'n twintig- à dertigduizend foto's gemaakt hebben. Dat aantal heb ik teruggebracht tot tweehonderd en daarvan zijn er honderdvijftig in het boek gekomen."

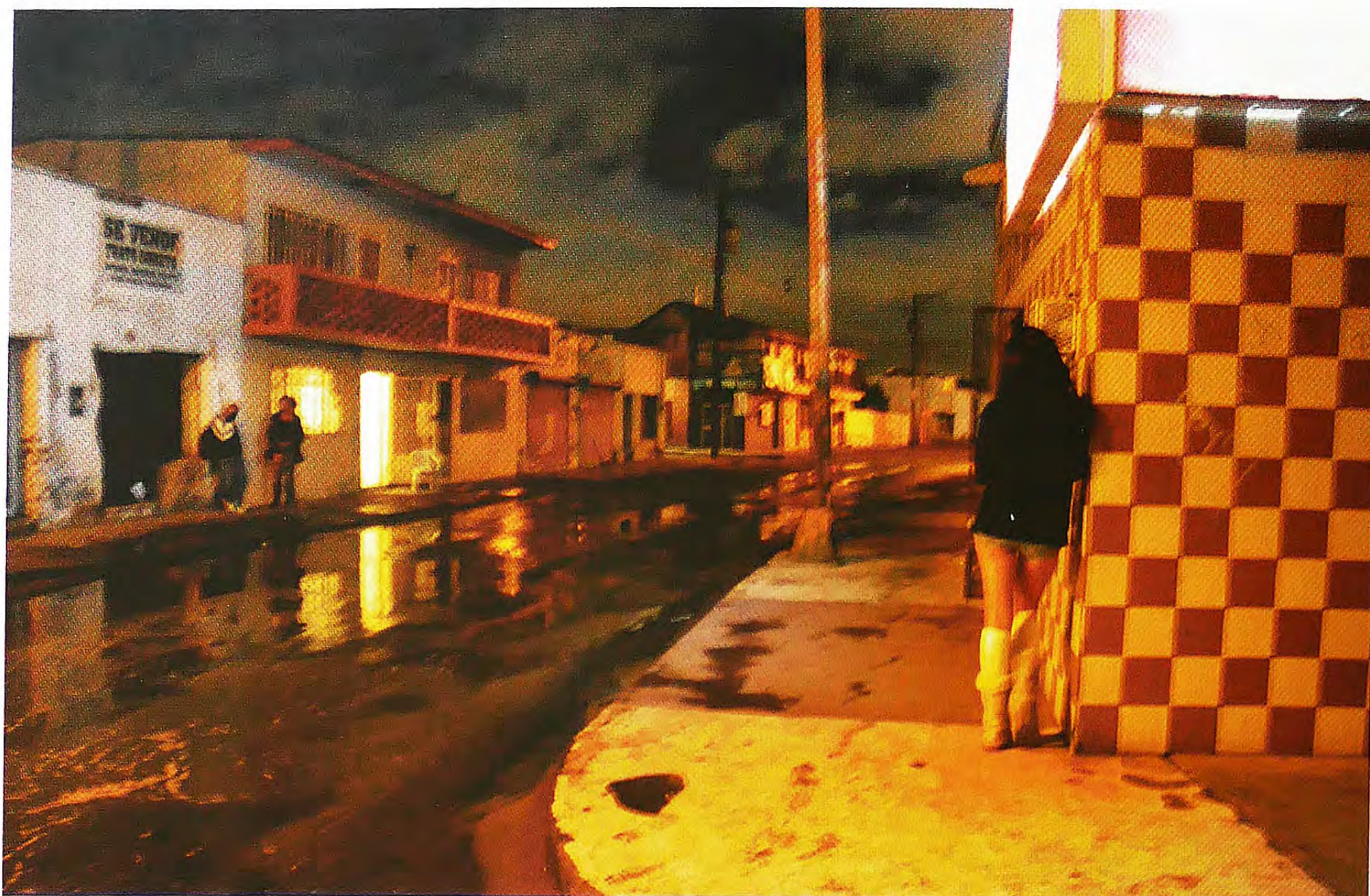
Jan Kleingeld heeft het boek vormgegeven. "Dat heeft hij met veel respect gedaan. Niet te sensationeel, niet overdreven kunstig - ik ben geen conceptuele kunstenaar. Als het te gekunsteld wordt, leidt dat af,

irriteert het me. Ik heb wel gevoel voor esthetiek, maar esthetiek is een vehikel om je verhaal te vertellen. Mijn manier van vertellen is ook zo. Soms breng je een poëtisch beeld in om ritme te scheppen." Het door de Belgische uitgever Lannoo uitgebrachte boek is uitsluitend in het Engels verkrijgbaar. "Logisch want het is gericht op de internationale markt, ook in de VS is er belangstelling voor. En in Mexico zelf. Misschien komt er ook nog een Spaanse versie. Ik ga de tekst in elk geval zelf vertalen voor mijn eigen website." De verkoop loopt ook al behoorlijk aardig, geeft hij aan.

Culiacan, november 2009. Vooral T-shirts met schedels zijn populair bij criminelen.

Oktober 2009. In de rosse buurt van Juárez. Foto's © Teun Voeten.

Proefschrift

Teun Voeten is inmiddels begonnen aan een proefschrift over het extreme drugsgeweld in Mexico. "Maar ik moet nog naar geld zoeken om er als onafhankelijk onderzoeker aan te kunnen werken. Na 22 jaar oorlogsfotografie vind ik het tijd worden om iets reflexiever met mijn vak bezig te zijn.

De fotojournalistiek is een aflopende zaak, qua geld. Ik blijf wel fotograferen, maar niet meer als hoofdberoep. Na 22 jaar heb ik het een beetje gehad. Ik ben het gebrek aan respect zat, ik bedoel voor fotografie in het algemeen: goedkoop is tegenwoordig belangrijker dan kwaliteit, vooral in Nederland."

Vooralsnog kan hij van zijn journalistieke werk en losse opdrachten leven. "Vraag

niet hoe, maar elke maand lukt het weer". Lachend: "Ik heb niet gek geboerd, privé!" Ernstiger: "Niet dat ik bitter wil doen, maar er is steeds minder ruimte voor diepgang, dus moet ik zelf diepgang creëren - vandaar mijn stap. Ik blijf journalist maar met één been in de academische wereld. Ik heb veel praktijkervaring die wetenschappers niet hebben. Ik wil de wetenschap verluchten, ha, ha!"

Voor zijn proefschrift wil hij met name onderzoek doen naar 'de sociale en culturele factoren die het extreme geweld veroorzaken'. En als een echte antropoloog zal hij een en ander zeker niet alleen vanachter een bureau onderzoeken maar ook in het veld. "In december ga ik weer terug naar Juárez, ik heb er een paar boekpresentaties." Weer lachend: "Ik blijf bezig op

mijn oude dag - nooit stilzitten! Daar blijf je jong bij".

Koning en ezel

Op de vraag of hij ook maar een begin van een oplossing ziet van de drugsproblematiek in Mexico wijst hij op een uiterst giftig mengsel van negatieve factoren. "De corruptie, het neoliberale klimaat, de wapenhandel, de Amerikaanse drugsconsumptie en de financiële sector, dus het witwassen van drugsgelden." En hij praat over het grote aantal 'buitengesloten jongeren die een luxe leventje en een snelle dood verkiezen boven jarenlange werkeloosheid'. "In Mexico hebben ze er een uitdrukking voor: 'Beter twee jaar als koning te leven dan twintig jaar als ezel te zwoegen'."

Zeker, erkent hij, het lijkt haast onoplosbaar. "Maar je moet ergens beginnen! Het is nu al zo dat de georganiseerde misdaad bepaalde gebieden onder controle heeft. Dat mag je niet accepteren. Toen ik vier jaar geleden met dit project begon, waren er mensen die badinerende opmerkingen maakten, zoals: 'Wie gaat er zich nou met een bendenorlog bezig houden?' Maar het gaat hier wel om de ondergraving van een rechtstaat."

Doka

Het uur is voorbij. Maar dan wil Voeten nog even zijn doka voor zwart-wit fotografie laten zien die hij recentelijk in de kelder bouwde. "Na twintig jaar digitale fotografie heb ik mijn doka af!", grapt hij als we de mooie ruimte betreden. Zelf fotografeert hij pas een jaar of negen digitaal. "Eerst nog in zwart-wit. In Mexico heb ik uitsluitend in kleur gewerkt."

Hij laat een mooie barietdruk zien van een troosteloos industrieland in Charleroi. Architectuurfotografie trekt hem nog steeds aan. "Je begint met wat je interesseert en zoekt er klanten bij, zo heb ik steeds gewerkt. Toen ik aan Mexico begon, zeiden mensen: daar is geen interesse voor. Nou, dat blijkt wel. En met deze doka ook, iedereen verklaarde me eerst voor gek, maar ik heb nu al drie mensen die hem willen huren."

We lopen de binnenplaats op. Tegen een pilaar staan grote borden. "Dat zijn de tentoonstellingsfoto's van BredaPhoto, gisteren opgehaald. Ik denk dat ik ze wel voor een andere tentoonstelling kan gebruiken. Ze zouden anders weggegooid worden, zonde."

Juárez, mei 2011. Op de stedelijke begraafplaats Panteón San Rafael is een aparte afdeling voor ongeïdentificeerde en niet opgeëiste lijken.